

ถอดองค์ความรู้: การบรรยายพิเศษ เรื่อง “การพัฒนาองค์กรคุณธรรม และปัจจัย สู่ความสำเร็จ”

โดย รศ.นพ. สุริยเดว ทรีปาตี

ผู้อำนวยการศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)

คุณธรรมกับสันติภาพจะไปด้วยกัน เราต้องสร้างฐานคุณธรรมจากการ
ร่วมทุกข์ร่วมสุข หากองค์กรใดเป็นคุณธรรมองค์กรนั้น จะเป็นองค์กรที่

มีความสันติสุข โดยการเริ่มต้นจัดการที่ตนเอง จะส่งผลให้องค์กรมีความสุข สามารถจัดการปัญหาความขัดแย้งใน
องค์กรได้ องค์กรคุณธรรมมีคุณค่ามากกว่าการทำ Happy Workplace

รศ.นพ. สุริยเดว ทรีปาตี นำเสนอผ่านวิดีโอทัศน์ “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร” โดยกล่าวว่า “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ทรงให้ความสำคัญในการสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ ให้ลูกได้พบเจอปัญหาอุปสรรค ความยากลำบาก การใช้ใจเพื่อเอาชนะความขัดแย้ง
ในตัวเองจะทำให้คุณธรรมเกิดขึ้น ท่านมีปณิธานเปลี่ยนคนบนดอยจากสถานะ “จน เจ็บ” มาสู่สถานะ “แข็งแรง
พอเพียง และรู้เท่าทัน” และนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาพี่น้องบนดอยบนดอยดั่งให้มีความพอประมาณ มี
เหตุผล มีภูมิคุ้มกัน ส่งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทำให้พี่น้องได้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ”

แนวคิดและตัวอย่างการขับเคลื่อนส่งเสริมสังคมคุณธรรม

การถอดบทเรียนผ่านวิถีชีวิตของพี่น้องบนดอย โดยการสะท้อนความรู้สึกของตนเองผ่าน ๓ คำถาม คือ ๑)
ทำงานมาวันนี้รู้สึกอย่างไร ๒) ได้เรียนรู้อะไร และ ๓) วางแผนจะทำอะไรต่อในวันพรุ่งนี้

การทำกระบวนการสะท้อนความรู้สึกนี้ ทำให้เพื่อนที่ฟังได้เข้าใจความรู้สึกของเพื่อน คุณธรรมจะเกิดขึ้นในช่วงนี้
ทำให้เกิดความเห็นใจเพื่อน เกิดมุทิตาจิต เข้าใจอารมณ์ เกิดความเอื้ออาทรต่อเพื่อนร่วมงานได้ และการฟังตรงนี้ทำ
ให้เกิดความคิดต่อยอด เกิดการเชื่อมโยงความดี เป็นกระบวนการจิตวิทยาเชิงบวก และมีนำสิ่งที่ทุกคนเล่านี้ มาจัดทำ
เป็น mind map ทุกอย่างนี้เป็นเรื่องของคุณธรรม และการสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์

สังคมญี่ปุ่นมีการใช้วินัยในฐานะสำนึกร่วมของสังคม ให้ความสำคัญกับคุณธรรมวินัย เป็นจิตสำนึกร่วมของ
การอยู่ร่วมกันอย่างเป็นระเบียบ วินัยไม่ใช่แค่กฎระเบียบ กรณีคู่สามีภรรยาผู้สูงอายุกำลังข้ามถนนแต่สัญญาณไฟ
จราจรเป็นสีแดงก่อน แต่ยังไม่มียอดคันไหนวิ่ง รอให้คนข้ามเสร็จก่อน ตรงนี้ทำให้คนเกิดการเคารพกฎจราจร และการ
มีน้ำใจให้กัน จิตสำนึกคุณธรรมเกิดขึ้นได้ เมื่อเราพบเจอปัญหาอุปสรรค และเอาชนะจัดการกับความขัดแย้งในใจได้

สถานการณ์แก้ปัญหาคอขวด เช่น ปัญหาน้ำท่วม ในปี ๒๕๕๔ เป็นตัวอย่างของการแก้ปัญหาคอขวดที่ต้องใช้
คุณธรรม ที่เกิดเหตุการณ์น้ำท่วม จากกรณีมหาวิทยาลัยมหิดลซึ่งไม่ได้รับผลกระทบจากน้ำ ได้ปรับวิถีคิดในฐานะเป็น
หุ้นส่วนทางสังคม โดยการรับใช้ชาวบ้าน มหาวิทยาลัยต้องเป็นฐานที่มั่นที่ช่วยชาวบ้านได้ ตรงนี้จึงทำให้เกิดคุณธรรม
อันเนื่องมาจากการร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน

จากสถานการณ์ช่วยเหลือ ๑๓ ชีวิตทีมหมูป่าที่ติดถ้ำหลวง จ.เชียงราย ทำให้เห็นสถานการณ์การจัดการ คุณธรรมจิตอาสาที่เป็นระบบมาก เป็นจิตอาสาพลัสที่มีพลังมาก เพราะมีการจัดการโลจิสติกส์และมีการคิดเป็นเหตุผล โดยผู้บริหารจัดการได้เป็นอย่างดี และทีมโค้ชยังมีการฝึกสติและสมาธิที่เป็นพฤติกรรม นอกเหนือจากการมีร่างกายที่แข็งแรงแล้วนั้น สุขภาพจิตที่แข็งแรงทำให้สามารถเอาชนะปัญหาอุปสรรคและวิกฤติในชีวิตได้ด้วย เราต้องให้คนในองค์กรได้เรียนรู้ความยากลำบาก ทำให้รู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบ เพื่อให้เกิดทักษะชีวิตและจิตสำนึกทั้งต่อตนเอง และผู้อื่น คุณธรรมจะเกิดขึ้นในช่วงที่เกิดวิกฤติ ซึ่งหากชุมชนและองค์กรใดจัดการได้ดีจะทำให้คุณธรรมเกิดขึ้นได้

ตัวอย่างสถานการณ์ปัญหาสึนามิในประเทศญี่ปุ่น คนในชุมชนสังคมนิยมญี่ปุ่นได้ถูกฝึกจนเป็นพฤติกรรม ทำให้สามารถจัดการปัญหาอุปสรรคในช่วงวิกฤติได้ โดยคุณธรรมได้เกิดขึ้นในช่วงนี้

จากสถานการณ์ปัญหาน้ำมันปาล์มขาดแคลนคนในสังคมเรากลับแย่งซื้อกัน รวมถึงชาวที่มีรถบรรทุกปลาได้ เกิดอุบัติเหตุ แต่ชาวบ้านที่อยู่ใกล้จุดอุบัติเหตุกลับมาแย่งกันจับปลาไป และการแทรกคิวง้ออาหาร เป็นต้น ตรงนี้เป็นสถานการณ์ที่น่าเศร้าใจมาก เพราะคนในสังคมไม่ได้ถูกฝึกให้มีพฤติกรรมในการมีน้ำใจแบ่งปันจิตอาสา ช่วยเหลือกันในวันวิกฤติเลย

ตัวอย่างคลิปวิดีโอครูประจักษ์ พาแม่ซึ่งป่วยเป็นอัลไซเมอร์ไปโรงเรียนด้วยทุกวัน ทำให้ผู้ปกครองไม่พอใจ จึงรวมตัวกันประท้วง ครูประจักษ์จึงถูกครูใหญ่เรียกตักเตือน ระหว่างนั้นแม่ของครูหายตัวไปเด็กๆ ก็ช่วยกันตามหา คลิปวิดีโอนี้สะท้อนการมีคุณธรรม และการปลูกฝังจิตสำนึกสำเร็จโดยการทำให้เด็กดู สิ่งที่ครูประจักษ์ทำเป็นโรลโมเดล ในการสร้างจิตสำนึก ทำอย่างต่อเนื่อง ไม่สร้างภาพ ทำให้เด็กเห็นเชิงประจักษ์ จะเห็นได้ว่าคุณธรรมเกิดขึ้นที่ตรงนี้ ณ ขณะที่แม่กำลังป่วย ครูก็ไม่ทิ้งแม่ พาแม่ไปดูแลที่โรงเรียน ทำให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการซึมซาบ และทำให้เด็กได้เข้าไป กอดแม่ตัวเอง การที่เด็กช่วยกันตามหาแม่ของครูประจักษ์ แสดงให้เห็นถึงการรับรู้แบบซึมซาบ มีแรงบันดาลใจที่ระเบิดจากข้างในหัวใจของเด็กๆ ทว่ากรณีเด็กพูดกับแม่บรณว่า ถ้าโตขึ้นเขาจะขับรถให้แม่บ้าง และแม่เด็กได้ตอบกลับว่า “เป็นอะไรมากมายเรานะ” ถือเป็นการทำลายจิตสำนึกด้านบวกของเด็ก ซึ่งหากคำตอบเป็นเชิงบวก แม่ควรพูดว่า “แม่รักและภูมิใจในตัวลูกมาก”

กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์

กระบวนการเรียนรู้ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในเด็ก มีวิธีการอยู่ ๓ ระดับ คือ ๑) การเรียนรู้ด้วยการท่องจำ ซึ่งมีผลในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านคุณธรรมเพียงร้อยละ ๑๐ ๒) การเรียนรู้โดยมีพื้นที่ลงมือปฏิบัติการ จะเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านคุณธรรมได้ร้อยละ ๓๐ และ ๓) หากทำให้กิจกรรมการส่งเสริมนั้นกลายเป็นกิจวัตรประจำวันขึ้นมาได้ ถือเป็นการเรียนรู้โดยการซึมซาบ จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านคุณธรรม ได้ถึงร้อยละ ๗๐ และอีกร้อยละ ๓๐ จะเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศน์รอบตัวทั้งโรงเรียน และบ้าน หากเกิดสถานการณ์วิกฤติขึ้นมาคุณธรรมจะเกิดขึ้นได้อีกร้อยละ ๓๐

ตัวอย่างการสร้างต้นทุนชีวิต

การสร้างต้นทุนชีวิตมีตัวอย่างความสำเร็จจากกรณีชุมชนร่มเกล้า กรุงเทพมหานคร เป็นการพัฒนาต้นทุนชีวิตทุนสังคม ทุนมนุษย์ โดยการฟังเสียงเยาวชนด้วยพลังบวก ชุมชนร่มเกล้ามีปัญหาการอยู่ร่วมกันของชุมชนที่เป็นลักษณะแฟลต ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาทางสังคมต่างๆ เช่น ปัญหายาเสพติด หมอได้ลงพื้นที่พัฒนาชุมชน โดยเริ่มจากการสำรวจปัญหา และชักชวนแกนนำในการก่อการดี ซึ่งในขั้นตอนการสำรวจปัญหานั้น ใช้กระบวนการจับลูกให้เด็กในชุมชนเป็นผู้สำรวจว่า ชุมชนเรามีอะไร เพื่อทำแผนที่สังคมว่ามีพื้นที่ใดเป็นพื้นที่ดี ในขณะการสำรวจนั้นทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน มีกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการเป็นผู้ให้ (พี่สอนน้อง) ทำให้รู้จักการเสียสละ การคิดถึงผู้อื่น พัฒนาจิตสำนึกที่มีต่อตนเองและผู้อื่น โดยมีแกนนำเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงของชุมชน พบว่ามี ๕ ทักษะที่สำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาในชุมชน ได้แก่ ๑) ทักษะการส่งต่อ ๒) ทักษะการทำงานแบบเป็นเครือข่าย ๓) ทักษะการเฝ้าระวัง ๔) ทักษะการบริหารจัดการโครงการ และ ๕) ทักษะการเป็นนักเหลาความคิด ซึ่งระบบพี่เลี้ยงชุมชนด้วยพลังบวกจะทำให้เกิดการมองถ่ายงานให้เกิดการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกันอย่างมีพลัง ไม่เป็นภาระของคนใดคนหนึ่ง

รศ.นพ. สุริยเดว ทรีปาตี กล่าวสรุปในตอนท้ายว่า คุณธรรม คือ พฤติกรรมที่ติดตัวเรา เป็นพฤติกรรมนิสัยที่ติดตัวเรา คุณธรรมเกิดจากการร่วมทุกข์ร่วมสุข คนเรามักสนใจการจับผิดมากกว่าการจับถูก ทำให้องค์กร สังคมอยู่ไม่ได้ เพราะเน้นจับผิดแทน เป็นการทำลายทัศนคติเชิงบวกของคน คุณธรรมไม่อาจเกิดขึ้นได้จากประโยคทัศนคติเชิงลบ หากเราใช้พลังบวกในการขับเคลื่อน สร้างแรงจูงใจของคนจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนิสัยของคนในองค์กรได้ ทั้งหลายเหล่านี้ทำให้เห็นว่าการจะพัฒนาองค์กรเป็นองค์กรคุณธรรม ต้องเน้นการจับถูกมากกว่าการจับผิด ใช้ทัศนคติเชิงบวกในการดำเนินชีวิต เรียนรู้โดยการซึมซับจากการปฏิบัติ เรื่องราวของทุนชีวิตพลังบวกจะเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนองค์กรให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้

ทั้งนี้ ได้ปิดท้ายด้วยการนำเสนอวิดีโอทัศน์ “เพลงต้นทุนชีวิต” ทุนชีวิต คือ ทักษะ เมื่อเรามีพลังที่หยั่งยีน มีจุดมุ่งหมายที่เข้มแข็ง เราจะมีพลังชีวิต คนเดียวเราทำไม่ไหว หากทุกคนมาร่วมมือ รวมพลังกันจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมได้ การเป็นองค์กรคุณธรรมได้ ต้องไม่ใช่องค์กรสร้างภาพ ต้องวัดกันที่พฤติกรรมนิสัย พฤติกรรมของคนในองค์กรต้องเปลี่ยน และสามารถถ่ายทอดสู่ผู้อื่นได้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าองค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย จะเป็นรัฐวิสาหกิจแห่งแรกที่เป็นองค์กรคุณธรรมต้นแบบของสังคมไทย

